

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

СТЕЦЕНКО КАТЕРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 1:37.013.74(410)(477)

**ІСТОРИЧНА ГЕНЕЗА
ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ
(ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ)**

09.00.10 – філософія освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Київ – 2014

Дисертація є рукопис.

Робота виконана на кафедрі соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор філософських наук, професор
Андрущенко Віктор Петрович,
член-кор. НАН України, академік НАПН України,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, ректор.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Джура Олександр Дмитрович,
Бурштинський енергетичний коледж Івано-Франківського
національного технічного університету нафти та газу, директор;

доктор філософських наук, доцент
Бойко Анжела Іванівна,
Черкаський державний технологічний університет,
завідувач кафедри філософії.

Захист відбудеться 11 вересня 2014 року о 15.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д. 26.053.16 Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 08 серпня 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.П. Кивлюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження історичної еволюції філософії освіти Великої Британії, її визначеності в сучасних умовах та значення для країн європейського простору та України обумовлено потребами практики, насамперед, необхідністю узгодження пріоритетів і норм спільної освітньої політики Європи в контексті глобалізаційних викликів XXI століття. Долаючи кризові явища і процеси, суперечності та конфлікти, що періодично виникають у соціокультурному, політичному та економічному просторі континенту, Європа об'єднується, утверджуючи цінності способу життя, що є орієнтиром для більшості народів світу. Центральною проблемою цього процесу є формування людини, здатної втілити означені цінності у реальний освітній простір. Усвідомлюючи рівень суспільної відповідальності, провідні європейські держави вибудовують систему освіти за найбільш прогресивними, практично й науково вивіреними моделями. Одна із них – це освітянський досвід Великої Британії. Його вплив відчувається у всіх куточках освітнього поля Європи. Важливим він є й для України. Вивчення британського освітянського досвіду (порівняно з досвідом ряду інших держав європейського простору освіти) у його значенні для успішного завершення модернізаційних процесів вітчизняної освіти є завданням вкрай актуальним і невідкладним.

Актуальність звернення до досвіду освітніх трансформацій Великої Британії, зокрема, вивчення філософії реальних освітніх змін, обумовлено також високим авторитетом британської філософії, науки і культури у європейському соціокультурному просторі. Обираючи європейський вектор розвитку, Україна має можливість освоїти його й, у міру доцільності та власних можливостей, імплементувати у власну культуру. Дослідження еволюції філософії освіти Великої Британії якраз і наближає нас до розуміння тернистості і, разом з тим, невідкладності просвітницьких (освітніх) процесів, які потрібно здійснити на шляхах європейської інтеграції.

Освіта Великої Британії базується на глибокій, визнаній світовою спільнотою, філософській традиції («англійській філософії»), видатними представниками якої є Ф. Бекон, Т. Гоббс і Дж. Локк. Духовною основою освіти Англії історично є англіканство – уособлення так званого «середнього шляху» між католицизмом і протестантством у вигляді конгломерату вибраних елементів (більшою мірою протестантського штибу) цих вчень. Політичну основу освіти визначає англо-американська політична традиція – комплекс загальних ідей, концепцій, теорій, характерних для соціально-політичної думки Великої Британії та США, що зародились в Англії на рубежі Середніх і Нових часів й першим узагальненим виявом яких стала Велика хартія вольностей 1215 року. Концептуальну основу цієї традиції склали погляди індепендентів та левеллерів на чолі з Дж. Лільберном, Дж. Мільтоном, Дж. Харрінгтоном та Т. Гоббсом. Подальший розвиток вони

отримали у філософії Дж. Локка, а ще пізніше трансформувались у такі напрями, як лібералізм та консерватизм. Освіта Великої Британії вибудована переважно на ідеологічних цінностях лібералізму. Помітним також є вплив на освіту інших релігійних течій, зокрема: англіканства, католицизму та пресвітеріанства. У ХХ столітті владно заявили про себе ідеї та цінності позитивізму та прагматизму. Як поле «вільного функціонування ідей» освітня система Англії розгортається у царині таких цінностей, як особистісний пріоритет учня (студента), академічні свободи, демократія управління, автономія університетів, верховенство закону та повага до держави. Авторитетними ці цінності стали й для інших країн європейського простору і світу.

Ступінь наукової розробленості проблеми. Пріоритет у дослідженні філософської традиції в освіті Великої Британії належить, безумовно, вченим з Англії та США, дослідникам з інших англійських країн (Канади, Австралії та Нової Зеландії тощо). Британські вчені, працюючи в контексті різних філософських течій, розглядають питання світоглядних основ вітчизняної освіти в контексті, насамперед, Європейської традиції, зокрема: комплексно ця проблема досліджується в працях сучасних авторів С. Болла, М. Бретта та інших. Особливості впливу ліберальних цінностей на британську освіту докладно аналізуються в публікаціях Д. Рута та К. Макінтаєра, особливо серед робіт 90-х років минулого століття. Десятиліття потому питання взаємовпливів релігії і освіти у Великій Британії розглядали вчені Л. Барнс та А. Стрен, звертаючи особливу увагу на проблему впровадження освітніх інновацій у релігійній освіті. Приблизно в цей же час Д. Ділл досліджує проблему впливу світоглядницьких змін на забезпечення якості у вищій освіті Великої Британії та США. Зрозуміло, що праці західних вчених, присвячені філософсько-освітнім питанням, ґрунтуються на стійкій та фундаментальній традиції дослідження західної філософії, місця і ряду в ній англійських філософів, що знайшло своє відображення у наявності великої кількості відповідних публікацій.

У працях російських вчених, присвячених дослідженню світоглядницьких основ англійської освіти, здійснено ціннісний аналіз гносеології ключових представників англійської філософії (С. Пономарьов та ін.), зокрема активного поборника філософії прагматизму, Р. Рорті (І. Джохадзе). Чимало праць присвячено аналізу філософських основ реформаторських процесів у сучасній Великій Британії. Ці питання розглядають також білоруські вчені, зокрема, Т. Буйко.

В Україні над зазначеною проблемою плідно працюють представники різних галузей науки, в тому числі, й філософи. Фундаментальні праці, присвячені світоглядницьким основам британської освіти, підготували В. Андрущенко, Л. Губерський, В. Кремень, В. Савельєв, В. Ільїн та інші. В цих роботах, зокрема, визначено та обґрунтовано методологічні підходи до дослідження місця англійської філософії у європейському і світовому контексті, її впливу на світову, європейську та національну освіту. Чимало

праць, у тому числі й представників педагогічної науки, присвячено характеристиці особливостей британської системи освіти, аналізу її світоглядницьких засад.

Разом з тим, існує низка проблем, які потребують додаткового наукового дослідження. Серед них, насамперед, знаходиться комплекс еволюційних проблем філософії освіти: римська спадщина системи освіти Англії, витoki та формування філософії освіти Великої Британії, її природа та сутність, зокрема, у XVII столітті у працях Ф. Бекона про виховання душі, освіту як складову етики, поділ знання та системи навчально-виховної діяльності, призначення освіти – введення раціонального начала у природну стихію людини, тощо; вчення Т. Гоббса про зв'язок освіти і політики; виховання громадянських обов'язків особистості; підпорядкованість освіти і виховання державним інтересам; авторитет батьків та роль освіти у здобутті свободи. Важливим розділом є низка проблем, пов'язаних з дослідженням розвитку філософських засад англійської освіти в період утвердження авторитету науки і техніки (середина XVII – початок XVIII століть) (філософія «виховання ділової людини», «джентльмена», авторитет розуму та Бога у педагогічній спадщині Дж. Локка; зародження традицій лібералізму і консерватизму; традиції лібералізму та сучасність в системі освіти Великої Британії). Непересічне значення має досвід Великої Британії щодо зміни філософії освіти на виклики глобалізованого світу, пошуку відповіді на них в системі англійської освіти, авторитету відомого «консерватизму» британської освіти, реакції на Лісабонські та Болонські домовленості, а також значення еволюційних зрушень у філософії англійської освіти для країн європейського простору і для України. Враховуючи недостатню вивченість та актуальність цих проблем, автор зосереджує на них основну дослідницьку увагу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Тема і зміст дисертаційного дослідження є складовою частиною комплексної науково-дослідної теми кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова «Філософські засади єдності гуманітарних, природничих і технічних завдань в освіті сучасного вчителя» (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України №732 від 27 жовтня 2006 р. та рішенням Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол №5 від 22 грудня 2006 р.). Тема дисертаційного дослідження затверджена на засіданні Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова 2010 р. (протокол № 4 від 25 листопада 2010 р.).

Метою є дослідження еволюції філософії освіти Великої Британії, її сучасного стану, провідних цінностей у їх значенні для європейського простору освіти і для України.

Досягнення вказаної мети здійснювалося через постановку й вирішення таких завдань:

- обґрунтувати особливості процесу становлення філософії освіти Великої Британії (Ф. Бекон, Т. Гоббс, Дж. Локк, Дж. Берклі, Д. Юм, Е. Шефтсбері, Б. МанDEVІЛЬ, Ф. Хатчесон);
- визначити світоглядницькі засади освіти Великої Британії в період утвердження авторитету науки і техніки;
- проаналізувати процес впливу традиції лібералізму та консерватизму на філософію освіти Великої Британії;
- виявити сутність змін в освіті Великої Британії в контексті викликів глобалізованого світу;
- визначити характер взаємовпливів між загальноєвропейською і англійською філософською традицією;
- актуалізувати значення здобутків філософії англійської освіти для країн європейського простору та України.

Об'єктом дослідження є філософія освіти Великої Британії.

Предметом дослідження є історична генеза філософії освіти Великої Британії та її вплив на філософію освіти України.

Методологічна основа дослідження базується на принципах об'єктивності та цілісності, історизму та розвитку, системності та інше. При написанні дисертації автором були використані комплексні методи дослідження, що дозволило забезпечити обґрунтованість і достовірність наукових результатів, їх практичну спрямованість. В дисертації, зокрема, застосовувались: діалектичний метод, який зробив можливим вивчення предмету дослідження у єдності всіх його взаємозв'язків і залежностей; метод системного аналізу, що забезпечив розгляд предмета дослідження як цілісного й системного явища; історико-генетичний метод, який дозволив виявити й обґрунтувати загальну еволюцію філософії Великої Британії від найдавніших часів і до наших днів; порівняльний метод дозволив здійснити порівняння пріоритетів філософії освіти провідних країн світу та України; структурно-функціональний метод забезпечив аналіз структурних компонентів філософії освіти Великої Британії; метод герменевтики, дозволив осягнути її внутрішню природу і сутність.

Наукова новизна дослідження визначається тим, що в ньому вперше в українській філософській літературі проаналізовано філософію освітньої діяльності Великої Британії, її еволюцію від найдавніших часів і до наших днів, значення для української освіти, що реформується.

Вперше:

- здійснено системний аналіз історичної еволюції засад філософії освіти Великої Британії;
- визначені можливості застосування до здійснення модернізації освіти України, зокрема, оптимізації управління системою освіти, розширення меж академічної мобільності, організація та проведення наукових досліджень у поєднанні з навчальним процесом, толерантного ставлення до релігійних впливів тощо.

– проведено спробу дати більш чіткий план організації та проведення наукових досліджень у поєднанні з навчальним процесом, розглянуто можливе підвищення толерантного ставлення до релігійних впливів.

Удосконалено:

– розуміння змісту та логіко-гносеологічного значення теоретичних положень щодо накопичення та трансформації основ англійської філософії освіти в історичному просторі та часі;

– прослідковано спадкоємність філософських ідей у їх застосуванні до організації освіти та виховання громадянина («виховання джентльмена» (Дж. Локк);

Подальшого розвитку отримали:

– розуміння значення історичного контексту філософії освіти Великої Британії для сучасного процесу гармонізації загального європейського освітнього простору, його органічна «змонтованість» у сучасну філософію освіти Англії;

– положення, що закладені Ф. Беконом, Дж. Локком, Р. Коллінзом, Е. Шефтсбері та іншими визначними вченими Великобританії, та що мають в сьогоднішній англійській школі не менш важливе місце, ніж до початку реформації європейської освіти і створення Болонського процесу;

– теза, що поняття глобалізації освіти має бути скорегованим у розумінні його вияву та значення для локального соціуму чи сфери діяльності, зокрема, англійської освіти;

– аналіз якісного впливу ідей та цінностей прагматизму і позитивізму в контексті формування освітнього простору Великобританії та філософії освіти в цілому, розглянуто формування лібералізму як основної течії англійської філософії освіти.

Теоретичне та практичне значення дослідження. Автор розкриває сутність і методологічне значення ліберальної філософії освіти, що визріла й активно застосовується у Великій Британії, підтверджує свою ефективність не тільки в історичному розрізі, але й у наші дні, в контексті викликів глобалізації та інформаційної революції. Автором доведено, що провідною лінією філософії освіти Великої Британії є лібералізм, впровадження якого мало б позитивні наслідки й для України; корисним для вітчизняної освіти має бути й вільне функціонування філософських ідей на кшталт ряду релігійних течій, зокрема, англіканства, католицизму та пресвітеріанства, ідеї та цінності позитивізму та прагматизму. Вагоме наукове і практичне значення має висновок автора про те, що в результаті «вільного функціонування ідей» в освітній системі Англії у якості пріоритетних утвердилися такі цінності як академічні свободи, демократія управління, автономія університетів, пріоритет людини як особистості, верховенство закону, повага до держави. Ці символи і пріоритети підлягають аналізу і впровадженню в освітню політику України.

У практичному плані матеріали нашого дослідження можуть бути

використані при читанні лекцій з курсу «Філософії» та «Філософії освіти». На їх основі може бути підготовлений спеціальний курс щодо значення британської філософії освіти для України.

Апробація результатів дисертаційного дослідження.

Наше дисертаційне дослідження має високий рівень теоретичної і практичної апробації. Дисертація розглядалась і була рекомендована до захисту кафедрою соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова; окремі положення дисертації обговорювались у студентських групах під час читання автором лекцій з курсу «Філософія»; основні положення дисертації доповідались автором на щорічній звітній конференції викладачів НПУ імені М.П. Драгоманова, а також на ряді наукових конференцій, семінарів, симпозіумів, у тому числі й міжнародного статусу: Міжнародна наукова конференція «Восьмі юридичні читання. Правові проблеми взаємодії влади і громадянського суспільства» (м. Київ, 2012 р.); Міжнародна наукова конференція «Соціальна політика: концепції, технології, перспективи» (м. Київ, 2012 р.); Всеукраїнський науково-методичний семінар «Інноваційні технології в дошкільній освіті України: дитина в комп'ютерно-ігровому середовищі» (м. Київ, 2013 р.); V Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених «Соціально-економічний розвиток держав: досвід та перспективи» (м. Київ, 2013 р.); VI Міжнародний форум «Простір гуманітарної комунікації» (м. Київ, 2013 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Освітня політика держави: філософія, методологія, практика» (м. Київ, 2013 р.); Звітньо-наукова конференція викладачів національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова «Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету» (м. Київ, 2013 р.); Міжнародна науково-теоретична конференція «Духовні цінності християнства в українській культурі: віхи тисячоліть» (м. Київ, 2013 р.); VII Міжнародна науково-практична конференція «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології» (м. Київ-Ялта, 2013 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Сучасне дошкілля: реалії та перспективи» (м. Київ, 2013 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки роботи опубліковано в 5 наукових статтях у фахових виданнях з філософських наук, одна з них – у іноземному виданні.

Структура і обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (225 найменувань). Загальний обсяг дослідження становить 192 сторінки, з них основного тексту –168 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету та завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкривається наукова

новизна та практичне значення одержаних результатів, вказується їх апробація, структура та обсяг дисертаційної роботи.

У першому розділі – «Формування філософської парадигми освіти Великої Британії: Ф. Бекон, Т. Гоббс та Дж. Локк» – показано педагогічні концепції видатних представників філософії освіти Великої Британії Нового Часу, а власне науку охарактеризовано в термінах становлення, активного зростання й розвитку, проте при цьому її форми від самого початку нагадують завершені й цілісні, можливо, у зв'язку з тим, що цей історичний час в силу інших об'єктивних чинників звеличував науку і пізнання, які забезпечують стрімкий розвиток освіти.

Будучи реалістом і «батьком природознавства», фундатором емпіричного методу у філософії і автором «критично-реалістичної соціальної утопії» (моделі гармонійно організованого (ідеального) суспільства, побудованого на засадах приватної власності та поділу праці згідно із задатками особистостей), філософом і політиком-практиком, Ф. Бекон дотримувався думки, що призначення освіти – впровадження раціонального начала в природну стихію людини. При цьому основою навчання особистості постають емпіризм і авторитет знання. Про це говорять і вчення про виховання душі, і розуміння освіти як складової етики. Будучи родоначальником філософії емпіризму, Бекон базує свій метод на визнанні вагомості ролі досвіду в пізнанні. Пізнання – ніщо інше, як відображення зовнішнього світу в свідомості людини. І, власне, воно починається з чуттєвих показників, зі сприйняття зовнішнього світу, зі стихійного чи цілеспрямованого вивчення досвіду, але останні, в свою чергу, потребують експериментальної перевірки, підтвердження та доповнення.

Висунута понад три століття тому Ф. Беконем теза «знання – сила», сьогодні підтверджена і посилена емпіричним шляхом, прикладами носіїв каліфорнійської ідеології, «хлопчиками з Силіконової долини» (Silicon Boys) на чолі з Уїльямом Гейтсом. Знання – це сила, влада і гроші, що підтверджується положенням справ в наймогутнішій країні миру, Сполучених Штатах Америки.

В дослідженні автор доводить, що ще у філософії Ф. Бекона досить чітко виокремлюється ставлення до знання (і до освіти як шляху набуття останнього) як до однієї з найвищих людських цінностей. Емпіризм як базовий принцип його концепції, будучи покладеним у світоглядне осмислення феномену освіти, наголошує на тісному двобічному взаємозв'язку теорії з практикою – настанові, актуальній і по сьогодні. Критикуючи «спостерігацьке» ставлення до світу, характерне для середньовічної схоластики, Ф. Бекон фактично виступив в історії розвитку британської філософії освіти як предтеча сучасного інтелектуального життя, піонер індустріальної ери культу науки, пророк прагматистської концепції істини.

Автор аналізує основні концепції іншого видатного англійського філософа, Т. Гоббса, серед яких досить чітко прослідковується не лише

поєднання настанов емпіризму із раціоналізмом, але й змістовний зв'язок освіти і свободи, освіти і політики, виховання громадянських обов'язків особистості, підпорядкованість освіти державним інтересам, роль освіти у здобутті свободи людини і громадянина. Ієрархічно вищі ідеї про Бога, релігію, про монархію як найкращу форму державного устрою обумовлюють і настанови про авторитет батьків, котрі, відповідно, на певних етапах розвитку особистості чинять вирішальний вплив на її освіту й виховання.

В роботі звертається увага на те, що в галузі раціоналізму Т. Гоббс, як і Р. Декарт, дотримувався дедуктивного методу дослідження. Однак при цьому важливо враховувати, що у концепції Т. Гоббса, якщо мова іде про процес пізнання, наявні елементи як емпіризму, так і раціоналізму. На відміну від Ф. Бекона, Т. Гоббс більше уваги приділяє питанням соціального управління. В роботі наголошується, що громадянознавчі ідеї англійського філософа є однією із важливих ціннісних характеристик світоглядницьких основ освітньої системи Великої Британії. Т. Гоббс вивільнив соціальну філософію з лабетів теології, підпорядкував її державотворчим процесам, у тому числі і у сфері освіти.

Ключові ідеї Т. Гоббса отримали подальший розвиток у працях Дж. Локка (1632 – 1704). В дисертації докладно аналізується його теорія «чистої дошки» (*tabula rasa*), його бачення ідеології лібералізму, що є ключовою для сучасної британської освіти.

В роботі аналізуються праці Дж. Локка, в яких обґрунтовуються основи філософсько-педагогічної антропології західноєвропейського Просвітництва. Звертається увага на значення для освіти внеску англійського філософа в розробку асоціативної психології як особливого різновиду психології навчання – одного із головних напрямів психології XVII-XIX століть.

У розділі обґрунтовується значення для британської освіти тлумачення Дж. Локком філософської категорії «свободи». В цьому контексті ключове значення має його теза, що «не держава над людиною, а людина над державою», коли мова йде про процес виховання громадянина в англійському суспільстві. Дж. Локк – один із визначних ідеологів конституціоналізму XVII століття.

Філософію Дж. Локка можна визначити як таку, що цілком спрямована проти раціоналізму. Будучи переконаним послідовником емпіризму і точки зору, що досвід є визначальним у формуванні особистості, у педагогіці Локк виходив із ідеї вирішального впливу середовища на виховання дитини. При цьому і процес сприйняття ідей людиною виглядає досить простим: ідеї крізь «деякий отвір» потрапляють у свідомість, де відкладаються, ніяк не змінюючись. Дж. Локк говорить, що першим завданням освіти і виховання є навчати людину правильно застосовувати свій розум у пізнанні, бо невміння використовувати свій розум зумовлене недостатнім застосуванням природних здібностей. Філософ радить з раннього віку тренувати розум дитини, вивчаючи зв'язок ідей та простежувати їх послідовність. Ніщо, на думку вченого, не сприяє тренуванню розуму більше, ніж математика, яку

повинні вивчати всі, хто має бажання і можливості. Разом з тим, Дж. Локк переконаний в необхідності соціальної детермінації шкільної освіти й пропонує різні типи навчання для джентльменів та бідних.

У другому розділі – «Розвиток філософських засад англійської освіти в період утвердження авторитету науки і техніки» – розглядаються особливості впливу на британську освіту двох впливових філософсько-світоглядницьких течій – консерватизму та лібералізму. Зазначається, що становлення британського лібералізму безпосередньо пов'язане із завершенням промислової революції в країні, формуванням та зміцненням промислово-фінансової буржуазії. Її інтереси стають ключовими у визначенні змісту і напрямів розвитку британської освіти.

Одне із свідчень цього – процес кардинальної перебудови школи, що розпочався в останній чверті XIX століття. В роботі аналізується зміст тогочасних філософсько-педагогічних дискусій, учасники яких шукали відповіді на питання – якій бути народній школі, чому саме учити дітей з народного середовища, як розбудовувати їх, які організаційні принципи покласти за основу народної школи. Багато з педагогів вважали, що освіта – це єдиний засіб поліпшення життя бідняків.

В цей час були розроблені світоглядницькі принципи трудової школи, педагогіки дії, індивідуальної, соціальної, лікарської, моральної, експериментальної педагогіки й ін. Багато ідей висловлювалося в області спеціальних методик, також критикували стару школу за відсутність уваги до дитини, незнання її потреб та інтересів.

Основними поворотними моментами в історії англійської школи є створення в останній третині XIX століття національних систем народної освіти та пошук шляхів реформування самої школи. Ці роки були відзначені посиленням централізації управління та фінансування шкіл, продовженням термінів початкової освіти.

Пошук шляхів зміни школи проходив в атмосфері дискусій з проблем людини, її виховання і освіти. В поле зору суспільного інтересу поряд з традиційними об'єктами вивчення – школи і сім'ї – починало входити вивчення трудової діяльності учнів, особистих відносин. Це були зовнішні фактори, що впливали на зміни характеру шкільної практики. Але існували фактори, пов'язані із розвитком педагогічних наук.

В роботі зазначається, що у суспільно-педагогічній думці кінця XIX століття знайшло своє обґрунтування поняття «реформаторська педагогіка» або «рух нового виховання». Серед цих течій найбільш відомими були рухи прихильників «вільного виховання», «трудої школи», «школи дії», «соціальної педагогіки», «прогресивного виховання».

Видатними педагогами-реформаторами XIX-XX століть були Г. Кершенштейнер, Дж. Дьюї та Е. Торндайк. Їх концепції та ідеї активно застосовувалися та підтримувалися англійським суспільством. Зокрема, вважалось, що школа майбутнього – це школа роботи.

Для нової школи необхідно:

- 1) велике поле ручної праці, яке, залежно від здібностей дитини, стане засобом розумового розвитку;
- 2) освоєння праці, якою займаються батьки;
- 3) робота, здійснювана разом з товаришами.

Зазначений підхід був характерним для держав, в яких відбулася індустріальна революція. Наявність великої кількості нових робітничих місць і відсутність кваліфікованих працівників спонукала до створення відповідної системи освіти. Освіти, в якій мінімум теоретичних знань і максимум практичних, що давало змогу швидко підготувати професійні кадри.

Індустріальна революція змінила не тільки економічне життя суспільства, а і його ставлення до духовного світу людини. В цей час більше цінувалися професійні навички, ніж внутрішній світ людини, її здатність до глибокого мислення та аналізу. Те, від чого прагнув відійти Дж. Локк, зазначаючи, що «ділова людина» повинна бути «джентльменом», не відповідало індустріальному суспільству, яке прагнуло до економічного зростання.

Основне завдання школи за Дж. Дьюї – зробити суспільство «більш гідним і гармонічним». У центр уваги школа повинна поставити практичну діяльність учнів. Він вважає, що для величезної більшості людей інтелектуальний інтерес не є пануючим, вони мають практичні схильності. Тому школі не варто задаватися високими цілями, а ввести такі види діяльності, які задовольняють більшість.

У дисертації докладно аналізуються ключові ідеї філософії педагогів-реформаторів:

1. Школа повинна опікуватися не стільки передачею знань, скільки загальним розвитком дітей, їхнім вмінням самостійно здобувати знання, спостерігати факти й робити висновки, формулювати узагальнення.
2. Важливу роль у навчанні потрібно відвести ручній праці учнів, що має на меті загальний розвиток і дозволяє поєднувати інтелектуальну й ручну працю.
3. Визнавалося необхідним естетичне виховання. Ним школа взагалі не займалася до кінця XIX століття, лише церковний спів входив до структури релігійного навчання в школі, фізичний розвиток, спорт також були відсутні в програмі загальноосвітньої школи.
4. Практична спрямованість навчання, підготовка школярів до активної участі в праці.
5. Облік вікових та індивідуальних особливостей дітей і створення умов для розвитку індивідуальності.

В дисертації звертається увага на важливість для шкільної освіти на початку XX століття, по-перше, прийняття у 1902 році нового Закону про освіту – Акта Бальфура, за яким метою навчання є розумовий та фізичний розвиток школярів, підготовка до життя та праці, формування вмінь і навичок, створення умов для розвитку обдарованих дітей. Відтоді місцеві органи народної освіти стали відповідати за організацію державних середніх

шкіл. Позитивним моментом таких змін стало різке збільшення кількості середніх шкіл. По-друге, прийняття у 1918 році нового Закону народної освіти – Акта Фішера, через який червоною стрічкою проходила необхідність створення рівних умов для здобуття освіти. Елементарна школа, у зв'язку з подовженням навчання до 14 років, була реорганізована у 1926 році: у молодшу (загальну початкову) – для дітей 5-11 років та старшу (середню) – для дітей 11-14 років.

Сучасні радикальні перетворення в системі шкільної освіти Великої Британії розпочалися з Акта Бейкера, прийнятого у 1988 році, в основі якого лежало гармонійне поєднання неоконсервативної та неоліберальної освітніх ідеологій. Основними принципами були проголошені високі стандарти та якість освіти для всіх (уведення національних навчальних програм, рівнів навчальних досягнень учнів кожного класу з кожного предмета, національних тестів з англійської мови, математики та природничих наук учнів 7, 11, 14, 16-річного віку), надання батькам можливості вибору форми освіти для дітей.

Зберігаючи наступність із попередніми етапами розвитку, британська система освіти в ХХ столітті зазнала наступних трансформацій:

- Розширення й диференціація університетського сектору (кінець ХІХ – початок ХХ століття), поява другого покоління британських університетів, обумовлена індустріалізацією.

- Розширення системи вищої освіти (60-ті роки ХХ ст.), пов'язане з демографічним сплеском і потребами післявоєнної економіки.

- Як наслідок двох попередніх тенденцій – переорієнтація вихідної елітарної британської освітньої системи на потокове, масове виробництво фахівців.

- Становлення бінарної системи вищої освіти: розмежування сектору автономних університетів «старого зразка» і сектору спеціалізованих інститутів вищої освіти (коледжів), орієнтованих винятково на виконання держзамовлення.

- Як наслідок політики освітньої експансії – ускладнення системи, виникнення нових труднощів керування й контролю. У підсумку, ліквідація бінарності, уніфікація, зрівняння статусу спеціалізованих коледжів і університетів (90-ті роки).

- Розвиток конкуренції «старих» і «нових» вузів.

Зазначені зміни відбулись в контексті взаємодії двох впливових ідеологій – консерватизму та лібералізму.

В третьому розділі – «Виклики глобалізованого світу та відповіді на них парадигмальними змінами в системі англійської освіти» – наголошується, що хоча система забезпечення якості вищої освіти Великої Британії демонструє широку узгодженість із зовнішніми і внутрішніми стандартами та принципами гарантії якості вищої освіти Європейського простору, все ж вона має свою специфіку. Зокрема, усі британські університети є незалежними, самоврядними навчальними закладами. У

Великій Британії діє модель державного контролю на «шанобливій дистанції», на відстані «довжини руки» (arm's length). В країні майже відсутня нормативна база єдиної системи державного урегулювання змісту підготовки студентів, уніфікованих для всіх університетів вимог до випускників. Діяльність університетів та всі внутрішні питання університетського життя визначаються конкретним вузом відповідно до його уставу та хартії. Якщо і надходять документи з Міністерства освіти та кваліфікацій або з Комітету віце-канцлерів та ректорів, то вони носять виключно рекомендаційний характер. Саме ця модель є головним фактором ефективності та результативності діяльності британських університетів. Міністерство освіти та кваліфікацій країни повністю підтримує такий підхід.

Аналіз розвитку сучасної британської системи освіти дозволяє зробити наступні висновки:

1. Розвиток загальної й професійної освіти взаємозалежний. Етапи цього розвитку збігаються з етапами економічного зростання. На зміну політиці невтручання уряду в сферу освіти приходять об'єктивна необхідність керівних урядових вказівок, що концентрують у собі передові наукові педагогічні думки.

2. Формується правове забезпечення розвитку системи освіти і відповідний чиновницький апарат, що регулює й контролює мету, зміст, методи навчання, засоби навчання й виробничу практику.

Основні відмінності британської системи освіти від української:

– Шкільне навчання у Великобританії триває 13 років на відміну від 11 років в Україні.

– Істотна частина приватних англійських шкіл організована за системою роздільного навчання й проживання хлопчиків і дівчат. У цієї системи є свої прихильники й супротивники, але незмінним залишається факт, що перші рядки рейтингів традиційно займають школи з роздільним навчанням дітей.

– У британських школах обов'язкова шкільна форма – у кожній школи свій колір і фасон: для хлопчиків костюм, для дівчат – блузка, джемпер і спідниця й для всіх – краватка кольору школи.

– У британських приватних школах панує дуже сувора дисципліна. Забороняється грубіянити вчителям і виходити за територію школи без спеціального дозволу. За такі провини, як паління або вживання алкоголю застосовується дуже суворе покарання, аж до виключення зі школи.

– Університетська освіта в Англії триває три роки для одержання ступеня бакалавра й чотири роки для магістра. У Шотландії для одержання бакалавра потрібно вчитися чотири роки.

У роботі зазначається, що британська вища освіта цінується в усьому світі за якість і високі стандарти. Навчальні заклади пишаються своїми традиціями й досконалістю освітніх програм. Отриманий диплом відкриває величезні можливості у світі кар'єри.

У четвертому розділі – «Значення еволюційних зрушень у філософії англійської освіти для країн європейського простору і для України» – на основі аналізу еволюції освітньої системи Великобританії, зокрема, в контексті викликів глобалізації на інформаційній революції, обґрунтовується їх досвід для України. Зазначено, що проблема становлення особистісно-орієнтованої освіти є одним з першорядних завдань для європейського та українського соціуму. Ліберальна традиція у філософії освіти найліпшим чином задовольняє та повною мірою може постати теоретичним підґрунтям для побудови такої освітньої системи.

Проаналізовано вплив сучасних освітніх глобалізаційних рухів на класичну, зазвичай відокремлену від решти європейської спільноти, систему освіти Великобританії, зокрема: детально розглянуто впровадження Болонського процесу та результати цих інноваційних реформ на систему оцінювання якості освіти, широко розкрито такі важливі для даного дослідження дані, як досягнення та проблеми, що виникли в результаті освітніх реформ ХХІ століття.

Запропоновано такі основні напрями реформування системи вищої освіти в Україні: перехід до ступеневості; збільшення кількості вищих навчальних закладів; зростання контингенту студентів; удосконалення системи управління вищою освітою; багатоканальність фінансування; інтеграція вищої освіти України до європейського освітнього простору; оновлення змісту вищої освіти; відповідність рівня підготовки потребам оновленої економіки. Майже ті самі напрями декларуються і в документах, що визначають зміст реформ вищої освіти у Великобританії. Окрім того, за прикладом Великобританії, основним принципом для України має стати беззаперечна настанова на проведення логічного, послідовного, поміркованого, поступового процесу реформ. Його основними особливостями мають стати спрямованість на інтеграцію до європейського освітнього простору; спрямованість на впровадження сучасних інформаційних технологій навчання (розвиток дистанційної освіти); намагання зберегти баланс між інноваціями та традиціями (збереження й розвиток традиційних форм та методів навчання у вищій школі).

Лейтмотивом вчення лібералізму у сфері філософії освіти є ідея індивідуальної свободи. Проте, з цієї точки зору варто вирізняти свободу політичну та свободу особисту. Політична свобода завжди полягає виключно в можливості безпосередньої участі громадян у здійсненні політичної влади. Особисте ж життя громадян при цьому може детально регламентуватись і контролюватись державою (як було за античної демократії). Відповідно, і виховання, і освіта громадян не виражають принципів свободи особистості, а чітко підкорюються вимогам суспільства і держави.

Лібералізм – це, в першу чергу, особиста свобода, автономія учня (студента), автономія викладача, автономія закладу освіти і взаємодія, організована за цими принципами. Крім цього, лібералізм – це творча вільна діяльність і відповідальність, і свобода, що не переходить в нігілізм та

анархію, у диктатуру певних груп у великобританському суспільстві, а дарує свободу особистості, що реалізується як спільна участь, а не індивідуалізм. За А. Токвілем, саме рівність його і породжує. Ліберальна філософія освіти постає за спільну участь на рівних в процесі навчання, при чому яскраво виражатиметься незалежна особистість кожного суб'єкту.

Важливою рисою лібералізму є етноцентризм, на противагу лібералізму космополітичному, що не втримає вільних індивідів від нігілістичних нахилів. Філософія освіти Великобританії, будучи глибоко лібералістичною, ніколи не втрачала свого етноцентризму, що захищало її автентичність від негативних зовнішніх, а нині, й глобалізаційних впливів, дозволяючи з процесів інтеграції з зовнішнім середовищем брати тільки прогресивне і корисне, а також таке, що не суперечить внутрішнім тенденціям розвитку.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дає можливість в узагальнено-теоретичній формі зробити наступні висновки:

Процес еволюції та реформування вищої школи у Великобританії, особливо завдяки плідній праці таких видатних англійських учених, як Ф. Бекон, Т. Гоббс та Дж. Локк, показав, що він за своєю ідеологією, напрямками, принципами, методами відповідає сучасному духу Болонського процесу, оскільки спрямований на лібералізацію ринку освітніх послуг і має на меті входження Великобританії до єдиної освітньої зони Європи. Однак існують і особливості, зумовлені історичним розвитком вищої освіти у Великобританії та політики в галузі освіти її сучасного уряду.

В період утвердження авторитету науки і техніки освіта Великої Британії характеризується розширенням й диференціацією університетського сектору (кінець XIX – початок XX століття), появою другого покоління британських університетів, обумовленою індустріалізацією. Крім того, в 60-х роках XX століття відбувається поступове розширення системи вищої освіти, пов'язане з демографічним сплеском і потребами післявоєнної економіки. Як наслідок двох попередніх тенденцій – переорієнтація вихідної елітарної британської освітньої системи на потокове, масове виробництво фахівців. Слід також зазначити, що саме в цей період відбувається становлення бінарної системи вищої освіти: розмежування сектору автономних університетів «старого зразка» і сектору спеціалізованих інститутів вищої освіти (коледжів), орієнтованих винятково на виконання держзамовлення. Також дуже характерною особливістю світоглядницьких засад освіти Великої Британії за останні сто років стали наслідки політики освітньої експансії – ускладнення системи, виникнення нових труднощів керування й контролю. У підсумку, ліквідація бінарності, уніфікація, зрівняння статусу спеціалізованих коледжів і університетів (90-ті роки).

Після більш консервативної першої половини XX століття в плані того, що стосувалося питань освіти, друга половина вже характеризувалася

піднесенням ідей лібералізму, в яких суспільство вбачало вагомий крок до якісних змін. Серед основних ідей реформаторів-лібералістів, більшість з яких надихалися педагогічною концепцією американського філософа Джона Дьюї, можна зазначити наступне: 1) школа повинна опікуватися не стільки передачею знань, скільки загальним розвитком дітей, їхнім вмінням самостійно здобувати знання, спостерігати факти й робити висновки, формулювати узагальнення; 2) важливу роль у навчанні потрібно відвести ручній праці учнів, що має на меті загальний розвиток, що й дозволяє поєднувати інтелектуальну й ручну працю; 3) визнається необхідним естетичне виховання, адже ним школа взагалі не займалася до кінця ХІХ ст., лише церковний спів входив до структури релігійного навчання в школі, фізичний розвиток, спорт також були відсутні в програмі загальноосвітньої школи; 4) практична спрямованість навчання, підготовка школярів до активної участі в праці; 5) облік вікових та індивідуальних особливостей дітей і створення умов для розвитку індивідуальності. Ці концепції лягли в основу реформ 80-х років ХХ століття, які спонукали принципово маргіналістичну англійську освіту до чіткого діалогу зі світовою освітньою спільнотою, і в той же час, змогли гармонізувати два різкі процеси в один поступовий – інтеграцію англійської освіти в простір освіти європейської (і навпаки) та збереження основних відмінностей, аутентичності та, в результаті, головних переваг школи Об'єднаного Королівства.

У ХХ столітті у світовій школі й педагогіці відбулися істотні зміни. Цьому сприяло багато важливих факторів: зростання обсягу знань, умінь, навичок, які повинні бути засвоєні учнями, результати досліджень про природу дитинства, досвід пілотних навчальних закладів. Помітно зросло число педагогічних центрів (кафедри, лабораторії, науково-дослідні установи). Це не могло не вплинути на Велику Британію, незважаючи на її статус острівної держави, менш залежної від змін на континенті. Загальні принципи системи безперервної освіти у Великобританії зводяться до наступного: орієнтація освіти на неповторну індивідуальність і потреби людини; доступність будь-якого різновиду освіти; гнучкість системи освіти. Що стосується дошкільних установ, то 70-90-ті рр. характеризуються бурхливим розвитком в системі безперервної освіти й зростанням у них числа дітей з 3-4 років; ця тенденція розвитку дошкільних закладів є стійкою і збережеться в майбутньому. В Великобританії, Франції, США й інших країнах у початковій школі, підготовчих класах, дошкільних установах навчання дітей проводиться з 5 років, є також класи й для 4-хлітніх дітей. Початкова ланка школи також зазнала змін: зблизилася з дошкільною ланкою; відбулося зростання числа шкіл для учнів різних етносів з навчанням рідною мовою; створені установи корекційно-розвиваючого навчання. Після початкової школи діти переходять у неповну середню школу. Середня школа змінилася найбільш радикально. З 70-х рр. різко збільшилося число учнів. Почалося об'єднання шкіл у єдиний обов'язковий навчальний заклад. Без змін не обійшлася й вища школа в останні

десятиліття XX ст. Відбулося зростання числа вищих навчальних закладів, розширився контингент студентів, і це незважаючи на зменшення чисельності школярів (через скорочення народжуваності)

Перетворення систем освіти Великобританії наприкінці XX – початку XXI століть було зумовлене міжнародними інтеграційними процесами. Активне прагнення країн ЄС до створення єдиного освітнього простору є цілком обґрунтованим та доцільним. У цьому зв'язку в усіх європейських державах розробляються національні програми реформування освіти, визначаються стандарти професійного навчання та критерії підготовки, апробуються моделі багаторівневих і варіативних систем неперервної освіти. У Великобританії реформи освіти торкнулись всіх глибинних сфер університетської освіти: масштабів, функцій, формування студентського контингенту, змісту навчальної підготовки спеціалістів, форм і методів навчання, організації навчально-виховного процесу, проведення наукових досліджень, підвищення кваліфікації випускників. І в той же час, університети у Великобританії, на думку спеціалістів у галузі вищої освіти, в цілому зберегли традиційні для них функції: проведення наукових досліджень, здійснення навчання студентів і обслуговування суспільства. Метою сучасної університетської освіти у Великобританії є забезпечення широкої взаємопов'язаної й взаємозумовленої міждисциплінарної підготовки спеціалістів. Для цього структура університетів дозволяє здійснювати гнучку організацію навчального процесу, варіювати за необхідністю навчальний матеріал, надавати студентам вибір у вивченні дисциплін, організовувати комплексні наукові дослідження, тобто готувати різнобічно освічених спеціалістів за існуючими й за новими спеціальностями, виникнення яких зумовлено розвитком науки й потребами практики. Ці позиції ліберальної філософії освіти Великобританії на загальноєвропейському освітньому просторі є найбільш перспективними, вони активно запозичуються різними національними освітніми системами. Та в той же час є і певні недоліки, які і досі залишаються основною перешкодою активним змінам у системі вищої освіти в Великій Британії – навчальні заклади продовжують бути суворо централізованими як з точки зору взаємин з державою, так і з точки зору внутрішнього управління, що є неприйнятним в сучасних умовах.

Прийнятність ключових позицій ліберальної філософії освіти Великобританії та їх перспективність для впровадження в Україні беззаперечно обґрунтовується, передусім, дієвістю даних принципів для ліберального виховання вільної особистості, здатної розбудувати демократичне суспільство та гідно жити в ньому. Серед основних реформ вищої освіти в Україні варто вказати: перехід до ступеневості; збільшення кількості вищих навчальних закладів; зростання контингенту студентів; удосконалення системи управління вищою освітою; багатоканальність фінансування; інтеграція вищої освіти України до європейського освітнього простору; оновлення змісту вищої освіти; відповідність рівня підготовки потребам оновленої економіки. Майже ті самі напрями декларуються і в

документах, що визначають зміст реформ вищої освіти у Великобританії. Окрім того, за прикладом Великобританії, основним принципом для України має стати беззаперечна настанова на проведення логічного, послідовного, поміркованого, поступового процесу реформ. Його основними особливостями мають стати спрямованість на інтеграцію до європейського освітнього простору; спрямованість на впровадження сучасних інформаційних технологій навчання (розвиток дистанційної освіти); намагання зберегти баланс між інноваціями та традиціями (збереження й розвиток традиційних форм та методів навчання у вищій школі).

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРАЦІЇ

Статті у фахових виданнях:

1. Стеценко К.В. Вищі навчальні заклади Великобританії: формування класичних освітніх інституцій та їх рефлексії на позитивні зрушення в світовій освіті останніх років / К.В. Стеценко // Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: [зб. наук. праць]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова – 2012. – Випуск 22. – С. 52-58.

2. Стеценко К.В. Ліберальні реформи кінця ХХ століття у освітній системі Великобританії, як продовження традицій англійської філософської думки в парадигмі ідей сучасної педагогіки / К.В. Стеценко // Вісник інституту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: [зб. наук. праць]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова – 2012. – Випуск 28. – С. 63-67.

3. Стеценко К.В. Філософія емпіризму Ф. Бекона та її вплив на становлення сучасного освітнього процесу Великої Британії / К.В. Стеценко // Вища освіта України: Теоретичний та науково-методичний часопис. – К., 2012. – № 4(47). – С. 107-112

4. Стеценко К.В. Виклики глобалізованого світу та відповіді на них парадигмальними змінами в системі англійської освіти / К.В. Стеценко // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць]. – К.: ВІР УАН, 2012. – Випуск 63 (№8). – С. 504-509.

Стаття в іноземному науковому виданні:

5. Екатерина Стеценко. Качественное влияние идей и ценностей прагматизма и позитивизма в контексте формирования образовательного пространства Великобритании // Revista de științe socioumane. – nr. 3 (25). – 2013. – С. 66-72.

АНОТАЦІЇ

Стеценко К.В. Історична генеза філософії освіти Великої Британії (досвід для України). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.10 – філософія освіти. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2014.

У дисертації досліджується становлення та розвиток британської філософії освіти, розкривається повна картина послідовності інтеграції європейських освітніх реформ в рамки класичної англійської освіти. З'ясовується значення конкретних ключових реформ, що вплинули на відокремлення англійського університету від загальноєвропейської педагогічної тенденції, та таких, що мали на меті стандартизацію маргінальної освіти Великобританії до вимог Болонського процесу. Обґрунтовано необхідність трансформації української сучасної освітньої системи, використання позитивного досвіду Об'єднаного Королівства в створенні та реалізації необхідних реформ. Розглянуто особливості деполітизації вищих навчальних закладів Великобританії, позитивні та негативні сторони централізованого самоврядування університетів, як з точки зору фінансування, так і через призму якості надаваних послуг. Проведено порівняльний аналіз освітніх систем двох країн, розглянуто спільні риси та позитивний аспект їх використання в цілях більш швидкої та ефективної трансформації освіти в Україні.

Ключові слова: людина, освіта Великобританії, освітні реформи, історія освіти, трансформація освітньої системи України, філософія освіти, історична генеза.

Стеценко К.В. Исторический генезис философии образования Великобритании (опыт для Украины). – Рукопись.

В диссертации, впервые в рамках украинского контекста, исследуется становление и развитие британской философии образования не только как отдельной вехи философских наук, но и как главной движущей силы европейской системы образования на протяжении всей новейшей истории, катализатора реформ и главной отправной точки в коренных изменениях сферы образования стран бывшего СССР.

Начинает свою работу автор со скрупулёзного исследования формирования парадигмы образования Великобритании, сосредотачиваясь на трех крупнейших философах своей эпохи – Френсисе Беконе, Томасе Гоббсе и Джоне Локке, рассматривая не только деятельность, связанную конкретно с философией образования в ее синкретическом виде, или активно повлиявшую на дальнейшее развитие образования, но и философские взгляды и открытия в целом. Благодаря обширному разбору истоков современного образовательного устройства Великобритании удастся увидеть истинные, часто противоречащие современным, каноны классического образования, и проследить первые шаги на встречу либерализму и высочайшему контролю качества образовательных услуг, благодаря которым современное устройство британского, а в особенности, англійського

образования является своего рода шаблоном для стран, испытывающих острую необходимость в реформах подобного характера.

В исследовании раскрывается полная картина последовательности интеграции современных европейских образовательных реформ в рамки классического английского образования, автор на конкретных примерах раскрывает особенности симбиоза двух ранее часто противоречащих друг другу концепций в гармоничном современном строе школ и университетов Великобритании. Разобрав и проанализировав влияние переходного периода английского образования, начинающегося в позднем Средневековье и заканчивающегося в период научно-технической революции, автор подходит к периоду, ставшему ключевым, как оказалось, для будущего не только британской, но и общеевропейской образовательной парадигмы. Выясняется значение конкретных ключевых реформ, повлиявших, в определенной мере, на отделение английского университета от общеевропейской педагогической тенденции, и имевших целью стандартизацию маргинального образования Великобритании под требования Болонского процесса. При этом, особое внимание уделяется решающим образовательным законопроектам, имевшим место во второй половине XX столетия, влиянию на мировую философию образования ключевых личностей британской политики, и в этом генезисе раскрывается своеобразная упорядоченность, логика, анализ которой может иметь первостепенное значение для развивающихся государств.

Автор обосновано заявляет о необходимости трансформации украинской современной образовательной системы с обязательным использованием положительного опыта Соединенного Королевства в создании и реализации необходимых реформ, в изменении педагогического лица страны. Рассмотрены особенности деполитизации высших учебных заведений Великобритании, положительные и отрицательные стороны централизованного самоуправления университетов, как с точки зрения финансирования, так и через призму качества предоставляемых услуг.

Как результат – проведен сравнительный анализ образовательных систем двух стран, рассмотрены общие черты и положительный аспект их использования в целях более быстрой и эффективной трансформации образования в Украине, акцент сознательно поставлен на сходстве менталитетов и важности общности религии и образования. Благодаря данной работе, используя ее результаты в качестве вспомогательного материала при рассмотрении потенциальных реформ, можно спланировать законопроекты, не влияющие на качество образования учащихся в период развертывания и применения, при этом, не нуждающиеся в новаторских элементах благодаря грамотному использованию опыта Соединенного Королевства.

Ключевые слова: человек, образование Великобритании, образовательные реформы, история образования, трансформация образовательной системы Украины, философия образования, исторический генезис.

Stetsenko K. V. The historical genesis of philosophy of education of Great Britain (experience for Ukraine). – Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of philosophical sciences, specialty 09.00.10 – Philosophy of Education. – National Pedagogical Drahomanov University, Kyiv, 2014.

The dissertation investigates the formation and development of the British philosophy of education, reveals a complete picture of sequence integration of European education reforms into the classical English education. Author explains the importance of specific key reforms that affected the separation of English university from pan-European educational trends, and those that were intended to standardize marginal UK education to the Bologna process. It is substantiated the necessity of transformation of modern Ukrainian educational system, the use of positive experience of the United Kingdom in creating and implementing the necessary reforms. Author considers features of depoliticization of higher education institutions in Great Britain, the positive and negative aspects of centralized self-government of universities, both in terms of funding and in the light of the quality of services provided. It is comparatively analyzed educational systems of the two countries; dissertation considers the similarities and the positive aspect of their use in order to more rapid and effective transformation of education in Ukraine.

Key words: human, education in Great Britain, education reforms, education history, liberalism, the transformation of the educational system of Ukraine.